

कला संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ पदविका/प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम प्रवेश प्रक्रिया माहितीपत्रक

पदविका /प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश घेण्यासाठी खालील कागदपत्रं आवश्यक आहेत.

अ.क्र.	अभ्यासक्रम	आवश्यक कागदपत्रं
१	मुलभूत	१)एस.एस.सी. उत्तीर्ण गुणपत्रक, २)इंटरमिजिएट परीक्षा उत्तीर्ण प्रमाणपत्र/ शालांत प्रमाणपत्र परीक्षा ड्रॉईंग (प्रॅक्टिकल) गुणपत्रक, ३)शाळा सोडल्याचा दाखला/अधिवास प्रमाणपत्र (Domicile Certificate), ४)जातीचा दाखला (Cast Certificate)
२	कला शिक्षक पदविका (अे.टी.डी.)	१)एस.एस.सी. उत्तीर्ण गुणपत्रक, २)इंटरमिजिएट परीक्षा उत्तीर्ण प्रमाणपत्र, ३)एच.एस.सी.गुणपत्रक, ५)शाळा सोडल्याचा दाखला/ अधिवास प्रमाणपत्र (Domicile Certificate), ६)जातीचा दाखला(Cast Certificate)
३	विशिष्ट अभ्यासक्रम १)रेखा व रंगकला, २)उपयोजित कला, ३)शिल्पकला व प्रतिमानबंध, ४)अंतर्गत गृहसजावट, ५)वस्त्रकाम (टेक्सटाईल), ६)मातकाम (सिरॅमिक)	१)एस.एस.सी. उत्तीर्ण गुणपत्रक, २)मुलभूत अभ्यासक्रम उत्तीर्ण गुणपत्रक, ३)इंटरमिजिएट परीक्षा उत्तीर्ण प्रमाणपत्र, ४)महाविद्यालय सोडल्याचा दाखला/ अधिवास प्रमाणपत्र (Domicile Certificate), ५)जातीचा दाखला(Cast Certificate)
४	कला शिक्षणशास्त्र पदविका (डिप.ए.एड)	१)एस.एस.सी. उत्तीर्ण गुणपत्रक, २)इंटरमिजिएट परीक्षा उत्तीर्ण प्रमाणपत्र, ३)मुलभूत अभ्यासक्रम उत्तीर्ण गुणपत्रक/ कला शिक्षक पदविका उत्तीर्ण गुणपत्रक, ४)जी.डी.आर्ट पदविका उत्तीर्ण गुणपत्रक/बी.एफ.ए.उत्तीर्ण गुणपत्रक, ५)महाविद्यालय सोडल्याचा दाखला/ अधिवास प्रमाणपत्र (Domicile Certificate), ६)जातीचा दाखला(Cast Certificate)
५	आर्टमास्टर (सुट्टीतील/अंशकालीन)	१)एस.एस.सी. उत्तीर्ण गुणपत्रक, २)एच.एस.सी.उत्तीर्ण गुणपत्रक, ३) कला शिक्षक पदविका (अे.टी.डी) उत्तीर्ण गुणपत्रक, ४)इंटरमिजिएट परीक्षा उत्तीर्ण प्रमाणपत्र, ५)प्राथमिक/माध्यमिक शालांत अध्यापन ३ वर्षे अनुभव प्रमाणपत्र, ६)महाविद्यालय सोडल्याचा दाखला/ अधिवास प्रमाणपत्र (Domicile Certificate), ७)जातीचा दाखला(Cast Certificate) किंवा १)एस.एस.सी. उत्तीर्ण गुणपत्रक, २)इंटरमिजिएट परीक्षा उत्तीर्ण प्रमाणपत्र, ३)मुलभूत अभ्यासक्रम उत्तीर्ण गुणपत्रक/कला शिक्षक पदविका उत्तीर्ण, ४)जी.डी.आर्ट पदविका उत्तीर्ण गुणपत्रक/बी.एफ.ए.उत्तीर्ण गुणपत्रक, ५)प्राथमिक/माध्यमिक शालांत अध्यापन ५ वर्षे अनुभव प्रमाणपत्र, ६)महाविद्यालय सोडल्याचा दाखला/ अधिवास प्रमाणपत्र (Domicile Certificate), ७)जातीचा दाखला (Cast Certificate).

पदविका /प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश घेण्यासाठी खालील पात्रता आवश्यक आहेत

अ.क्र.	अभ्यासक्रम	पात्रता
१	मुलभूत (१ वर्ष)	१)एस.एस.सी. उत्तीर्ण २)इंटरमिजिएट परीक्षा उत्तीर्ण प्रमाणपत्र/ इंटरमिजिएट परीक्षेस प्रविष्ट असावा/ शालांत प्रमाणपत्र परीक्षा ड्रॉईंग (प्रॅक्टिकल) उत्तीर्ण(M-६ विषयासह)
२	कला शिक्षक पदविका (अ.टी.डी.)(२ वर्ष)	१)एस.एस.सी. उत्तीर्ण २)इंटरमिजिएट परीक्षा उत्तीर्ण/ इंटरमिजिएट परीक्षेस प्रविष्ट असावा, ३)एच.एस.सी. उत्तीर्ण
३	विशिष्ट अभ्यासक्रम १)रेखा व रंगकला (४ वर्ष), २)उपयोजित कला(४ वर्ष), ३)शिल्पकला व प्रतिमानबंध(४ वर्ष), ४)अंतर्गत गृहसजावट(२ वर्ष), ५)वस्त्रकाम (टेक्सटाईल) (२वर्ष), ६)मातकाम (सिरेमिक व पॉटरी)(२ वर्ष),	१)एस.एस.सी. उत्तीर्ण २)मुलभूत अभ्यासक्रम उत्तीर्ण, ३)इंटरमिजिएट परीक्षा उत्तीर्ण.
४	कला शिक्षणशास्त्र पदविका (डिप.ए.एड)(१ वर्ष)	१)एस.एस.सी. उत्तीर्ण, २)इंटरमिजिएट परीक्षा उत्तीर्ण, ३)मुलभूत अभ्यासक्रम उत्तीर्ण /कला शिक्षक पदविका उत्तीर्ण, ४)जी.डी.आर्ट पदविका उत्तीर्ण /बी.एफ.ए.उत्तीर्ण,
५	आर्ट मास्टर ((सुट्टीतील/अंशकालीन))	१)एस.एस.सी. उत्तीर्ण २) इंटरमिजिएट परीक्षा उत्तीर्ण ३)एच.एस.सी.उत्तीर्ण ४)कला शिक्षक पदविका (अ.टी.डी) उत्तीर्ण, ५)प्राथमिक/माध्यमिक शालांत अध्यापन ३ वर्ष अनुभव, किंवा १)एस.एस.सी. उत्तीर्ण, २)इंटरमिजिएट परीक्षा उत्तीर्ण, ३)मुलभूत अभ्यासक्रम उत्तीर्ण /कला शिक्षण पदविका उत्तीर्ण, ४)जी.डी.आर्ट पदविका उत्तीर्ण /बी.एफ.ए.उत्तीर्ण, ५)प्राथमिक/माध्यमिक शालांत अध्यापन ५ वर्ष अनुभव,

पदविका/प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश निकष

कला अभ्यासक्रमाच्या प्रवेशासाठी विहित केलेली अर्हता :-

अ) मुलभूत अभ्यासक्रम.

मुलभूत अभ्यासक्रमास प्रवेश घेण्यासाठी किमान शालांत परीक्षा (एस.एस.सी.) उत्तीर्ण असणे आवश्यक आहे. तसेच इंटरमिजिएट ड्रॉईंग ग्रेड परीक्षा उत्तीर्ण अथवा प्रविष्ट असणे आवश्यक आहे. गुणवत्ता यादीचे गुणांकन खालीलप्रमाणे होईल.

१) शालांत परीक्षा उत्तीर्ण टक्केवारी + इंटरमिजिएट अे ग्रेडचे मुल्यांकन: ८० = एकूण बेरीज

२) शालांत परीक्षा उत्तीर्ण टक्केवारी + इंटरमिजिएट बी ग्रेडचे मुल्यांकन : ६० = एकूण बेरीज

३) शालांत परीक्षा उत्तीर्ण टक्केवारी + इंटरमिजिएट सी ग्रेडचे मुल्यांकन : ५० = एकूण बेरीज

(टिप :- विद्यार्थी इंटरमिजिएट ड्रॉईंग ग्रेड परीक्षा उत्तीर्ण न होता तो केवळ महाराष्ट्र राज्याची शालांत

प्रमाणपत्र परीक्षा ड्रॉईंग (प्रॅक्टिकल) हा विषय वार्षिक परीक्षेसाठी घेऊन उत्तीर्ण झाला असल्यास त्या

विषयात मिळणा-या ग्रेडचा विचार करण्यात यावा. प्रवेशाच्या बाबतीत इंटरमिजिएट ड्रॉईंग ग्रेड परीक्षा

उत्तीर्ण असल्यास शालांत परीक्षेतील ड्रॉईंग या विषयातील गुणांचा विचार करण्यात येऊ नये.)

४) शालांत परीक्षा उत्तीर्ण टक्केवारी + शालांत परीक्षेतील ड्रॉईंग (प्रॅक्टिकल) या विषयातील अे श्रेणीचे मुल्यांकन : ४० = एकूण बेरीज.

५) शालांत परीक्षा उत्तीर्ण टक्केवारी + शालांत परीक्षेतील ड्रॉईंग (प्रॅक्टिकल) या विषयातील बी श्रेणीचे मुल्यांकन : ३० = एकूण बेरीज.

६) शालांत परीक्षा उत्तीर्ण टक्केवारी + शालांत परीक्षेतील ड्रॉईंग (प्रॅक्टिकल) या विषयातील सी श्रेणीचे मुल्यांकन : २५ = एकूण बेरीज.

(शासन निर्णय, उच्च व तंत्र शिक्षण आणि सेवायोजन विभाग क्र.एईडी-१२९४/(२२५)/साशि-५, दि.२०.९.१९९४)

मुलभूत अभ्यासक्रमाला प्रवेश देतेवेळी विद्यार्थी जर शालांत परीक्षेत काही विषयातील सूट घेऊन उत्तीर्ण झाला असेल तर त्याची शालांत परीक्षेतील गुणवत्ता अजमावताना त्यातील टक्केवारी केवळ ३५% इतकी धरण्यात यावी.

मुलभूत पदविका अभ्यासक्रमासाठी शालांत परीक्षा उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांना नवीन विद्यार्थ्यांप्रमाणेच जून्या म्हणजेच त्यामागील वर्षात शालांत परीक्षा उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांना नवीन विद्यार्थ्यांसमवेत गुणवत्तेनुसार मुलभूत अभ्यासक्रमाच्या वर्गात प्रवेश देण्यात यावेत. उदा. मुलभूत पदविका अभ्यासक्रमासाठी सन २०२२ सालात उत्तीर्ण झालेले विद्यार्थी व सन २०२१ मध्ये तसेच सन २०२० या साली उत्तीर्ण झालेले विद्यार्थी यांना मुलभूत अभ्यासक्रमाच्या वर्गात नवे विद्यार्थी म्हणून प्रवेश देण्यात यावेत. त्याप्रमाणे दोन वर्षापूर्वी शालांत परीक्षा उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांची शालांत परीक्षेतील गुणांच्या टक्केवारीतून २% कमी करुन टक्केवारी धरावी. म्हणजे सन २०२० चा विद्यार्थी जून्या विद्यार्थी समजून त्याची शालांत परीक्षेची टक्केवारी २% ने कमी करुन अर्ज स्विकारण्यात यावेत. या क्रमाने जितकी वर्षे अगोदर विद्यार्थी उत्तीर्ण झाला असेल तितके टक्के कमी करुन अर्ज स्विकारण्यात यावेत. या क्रमाने जेवढी वर्षे अगोदर विद्यार्थी उत्तीर्ण झाला असेल तेवढे टक्के कमी करुन शालांत परीक्षेचे गुण धरण्यात यावेत व अर्ज स्विकारण्यात यावेत. याप्रमाणे सर्व नव्या व जून्या विद्यार्थ्यांच्या आलेल्या अर्जांची गुणवत्तेनुसार एकत्रित यादी तयार करण्यात यावी. शालांत प्रमाणपत्र परीक्षा किंवा तत्सम परीक्षा उत्तीर्ण असणे व महाराष्ट्र शासनाची इंटरमिजिएट ड्रॉईंग ग्रेड परीक्षा उत्तीर्ण असणे अथवा प्रविष्ट असणे आवश्यक असून प्रविष्ट झालेल्या विद्यार्थ्यांनी त्याच वर्षात इंटरमिजिएट ड्रॉईंग ग्रेड परीक्षा उत्तीर्ण होणे अनिवार्य आहे. अशा

विद्यार्थ्यांनाच फक्त प्रवेश देण्यात यावा. इंटरमिजिएट ड्रॉईंग ग्रेड परीक्षा उत्तीर्ण नसतील अशा विद्यार्थ्यांस प्रवेश देतांना प्रवेशासाठी किमान पात्रता असलेल्या परीक्षेत, खुल्या प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांस ५०% आणि आरक्षित प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांस ४५% गुण असणे आवश्यक राहिल. त्याच वर्षात संबंधित विद्यार्थी इंटरमिजिएट ड्रॉईंग ग्रेड परीक्षा उत्तीर्ण न झाल्यास सदर विद्यार्थ्यांने घेतलेला प्रवेश रद्द करण्यात यावा.

(शा.नि.क्र.अेडीआर-२००७/(११४/०७)अ/तांशि-७, दि.३१.८.२००७)

इतर राज्यातील शालांत प्रमाणपत्र परीक्षा उत्तीर्ण झालेले विद्यार्थी महाराष्ट्र शासनाची इंटरमिजिएट ड्रॉईंग ग्रेड परीक्षा उत्तीर्ण असणे अथवा प्रविष्ट असणे आवश्यक असून त्याच वर्षात इंटरमिजिएट ड्रॉईंग ग्रेड परीक्षा उत्तीर्ण होणे अनिवार्य आहे. त्याच वर्षात संबंधित विद्यार्थी इंटरमिजिएट ड्रॉईंग ग्रेड परीक्षा उत्तीर्ण न झाल्यास सदर विद्यार्थ्यांने घेतलेला प्रवेश रद्द करण्यात यावा.

मुलभूत अभ्यासक्रमासाठी प्रतिनियुक्ती तत्वावर प्रवेश देण्यात येऊ नयेत.

ब) विशिष्ट कला विषयक पदविका प्रथम वर्ष :

(रेखा व रंगकला-४वर्षे, उपयोजित कला-४वर्षे, शिल्पकला व प्रतिमानबंध-४ वर्षे,

वस्त्रकला-२ वर्षे, अंतर्गत गृहसजावट-२ वर्षे,मातकाम-२वर्षे)

मुलभूत वर्गाची वार्षिक परीक्षा सार्वजनिक असल्याने त्या परीक्षेत उत्तीर्ण होणारा विद्यार्थी राज्यातील कोणत्याही कला संस्थेत विशिष्ट अभ्यासक्रमाच्या पहिल्या वर्षाच्या वर्गाकरिता प्रवेशासाठी अर्हतापात्र आहे.

विशिष्ट अभ्यासक्रमाच्या प्रथम वर्षासाठी मुलभूत अभ्यासक्रम उत्तीर्ण झालेल्या नवीन विद्यार्थ्यांप्रमाणेच मागील कोणत्याही वर्षी मुलभूत अभ्यासक्रम परीक्षा उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांना नवीन विद्यार्थ्यांसवेत गुणवत्तेनुसार विशिष्ट अभ्यासक्रमाच्या प्रथम वर्षासाठी प्रवेश देण्यात यावेत.

विशिष्ट अभ्यासक्रमाच्या प्रथम वर्षासाठी प्रवेश देतेवेळी विद्यार्थी जर मुलभूत अभ्यासक्रम परीक्षेत काही विषयातील सूट घेऊन उत्तीर्ण झाला असेल तर त्याची मुलभूत अभ्यासक्रमाच्या परीक्षेतील गुणवत्ता अजमावताना उत्तीर्ण होण्यासाठी आवश्यक असणारे किमान गुण (४०%) विचारात घ्यावेत.

क) नवीन कला शिक्षक प्रशिक्षण पदविका (A.T.D.) अभ्यासक्रमाच्या प्रवेशासाठी विहित केलेली अर्हता

कला शिक्षक प्रशिक्षण पदविका (नवीन) अभ्यासक्रम हया प्रथम वर्ष वर्गातील प्रवेशाकरिता महाराष्ट्र राज्याची उच्च माध्यमिक शालांत परीक्षा (इ. १२ वी) कला, वाणिज्य व शास्त्र यापैकी कोणत्याही शाखेतून उत्तीर्ण तसेच महाराष्ट्र राज्याची इंटरमिजिएट ड्रॉईंग ग्रेड परीक्षा उत्तीर्ण असणे किंवा प्रविष्ट असणे आवश्यक असून त्याच वर्षात तो इंटरमिजिएट परीक्षा उत्तीर्ण होणे अनिवार्य आहे.

इंटरमिजिएट ड्रॉईंग ग्रेड परीक्षा उत्तीर्ण नसतील अशा विद्यार्थ्यांस प्रवेश देतांना प्रवेशासाठी किमान पात्रता असलेल्या परीक्षेत, खुल्या प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांस ५०% आणि आरक्षित प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांस ४५% गुण असणे आवश्यक राहिल. ही शैक्षणिक अर्हता प्राप्त केलेल्या विद्यार्थ्यांनाच गुणवत्तेनुसार कला शिक्षक प्रशिक्षण पदविका अभ्यासक्रमाच्या प्रथम वर्षाला प्रवेश देण्यात यावेत. त्याच वर्षात संबंधित विद्यार्थी इंटरमिजिएट ड्रॉईंग ग्रेड परीक्षा उत्तीर्ण न झाल्यास सदर विद्यार्थ्यांने घेतलेला प्रवेश रद्द करण्यात यावा. (शा.नि.क्र.अेडीआर-२००७/(११४/०७)अ/तांशि-७, दि.३१.८.२००७)

ड) कला शिक्षणशास्त्र पदविका (डिप.ए.एड.) अभ्यासक्रमाच्या प्रवेशासाठी विहित केलेली अर्हता रेखा व रंगकला, उपयोजित कला व शिल्पकला व प्रतिमानबंध यापैकी एक चार वर्षांचा पदविका (जी.डी.आर्ट) अभ्यासक्रम उत्तीर्ण असणे आवश्यक आहे. किंवा रेखा व रंगकला, उपयोजित कला व शिल्पकला यापैकी एक पदवी (बी.एफ.ए.) अभ्यासक्रम उत्तीर्ण होणे आवश्यक आहे.

इ) आर्ट मास्टर (सुट्टीतील/अंशकालीन) अभ्यासक्रमासाठी खालील अर्हताधारक शिक्षक प्रवेशासाठी पात्र आहेत.
 १) कला शिक्षक प्रशिक्षण पदविका (अ.टी.डी.) उत्तीर्ण व त्यानंतर प्राथमिक/माध्यमिक शाळेत पूर्णवेळ कला शिक्षक म्हणून किमान ३ वर्षे कला विषय शिकविण्याचा अनुभव किंवा
 २) जी.डी. आर्ट पदविका/बी.एफ.ए. पदवी उत्तीर्ण व त्यानंतर प्राथमिक/माध्यमिक शाळेत किमान ५ वर्षे कला विषय शिकविण्याचा अनुभव. (शासन निर्णय क्र.एईडी-१४०३/७८५७/(१०१)/तांशि-४, दि. १८ मे, २००४)

भारतीय संविधानानुसार व मंडळ आयोगाने केलेल्या शिफारशीनुसार कला विषयक शिक्षण संस्थांत प्रवेशासाठी खालीलप्रमाणे आरक्षण ठेवण्यात यावे. मात्र प्रवेश देताना आरक्षण ५०% पेक्षा जास्त होणार नाही याची दक्षता घेण्यात यावी.

१)	अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती आणि अनुसूचित जातीतील बौद्ध धर्म स्विकारलेल्या व्यक्ती.	१३ %
२)	अनुसूचित जमाती	०७ %
३)	विमुक्त जाती (१४ तत्सम जाती)	०३ %
४)	भटक्या जमाती (जानेवारी १९९९ पूर्वीच्या २८ तत्सम जाती)	२.५ %
५)	भटक्या जमाती (धनगर व तत्सम जमाती)	३.५ %
६)	भटक्या जमाती (वंजारी व तत्सम जमाती)	०२ %
७)	विशेष मागास प्रवर्ग	०२ %
८)	इतर मागासवर्गीय	१९ %
	एकूण	५२ %

वर नमूद केलेल्या मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांच्या आरक्षणाखेरीज राखीव जागांचे आरक्षण ठेवावे.

१)	विद्यार्थीनी (प्रवर्गानुसार)	३० %
२)	संरक्षण दलातील कर्मचा-यांची मुले (जास्तीत जास्त ५ जागा).....	०५ %
३)	अपंग	०५ %
४)	अनाथ	०१%

वरील आरक्षणाव्यतिरिक्त मंजूर विद्यार्थी संख्येच्या १०% अधिकच्या जागा आर्थिकदृष्ट्या मागास प्रवर्गातून (E.W.S.) भरण्यात येतील.

मागासवर्गीयांच्या एखाद्या प्रवर्गातून उमेदवार उपलब्ध न झाल्यास अदलाबदलीने इतर प्रवर्गातून उमेदवार भरण्याची तरतूद करताना अशा त-हेने उपलब्ध मागासवर्गीयांच्या संख्या मुळ आरक्षण + अदलाबदलीने झालेले विद्यार्थी यांची संख्या धरून ५०% पेक्षा अधिक असणार नाही.

महिलांचे ३०% आरक्षण विनाराखीव व राखीव या दोन्ही प्रवर्गांसाठी लागू राहिल. तसेच सदरचे आरक्षण हे सध्या विविध सामाजिक प्रवर्गाकरिता विहित केलेल्या संविधानात्मक राखीव जागा अंतर्गत समांतर आरक्षण राहिल. उदा. जसे की, सध्या संविधानातील तरतूदीनुसार शासनाने अनुसूचित जातीच्या प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांकरिता १३% जागा आरक्षित आहेत. त्यापैकी त्यातील ३० % आरक्षण हे अनुसूचित जातीच्या प्रवर्गातील महिला उमेदवारांकरिताच ठेवण्यात याव्यात व या प्रवर्गातील किमान पात्रता असलेल्या महिला उमेदवार प्राप्त न झाल्यास त्या जागा अनुसूचित जातीच्या प्रवर्गातील पुरुष संवर्गातून भरण्यात याव्यात. अशाप्रकारे इतर सर्व प्रवर्गाकरिता सध्या असलेल्या आरक्षणांतर्गत महिलांना ३०% समांतर आरक्षण ठेवण्यात यावे.

सही/-
(संदीप डोंगरे)
प्र.निरीक्षक,
निरीक्षक, चित्रकला व शिल्प, महाराष्ट्र राज्य,
मुंबई

सही/-
(राजीव मिश्रा)
प्र.कला संचालक
कला संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य,
मुंबई